

Myten om den sidste reformation

Af Jesper Veiby, stifter af Kristent Institut

Kristent Institut

Artiklen er udgivet i regi af Kristent Institut
og må frit videreformidles, blot det sker uforandret

Det har i flere år været populært at tale om "reformation" og om, at Kirken har brug for en ny reformation eller eventuelt en sidste reformation med en tilbagevenden til det bibelske og nytestamentelige udgangspunkt og/eller genopdagelse af indtil nu oversete sandheder, ligesom retfærdiggørelsen af tro, troendes dåb og Helligåndens dåb over tid er blevet genopdaget af Kirken. Betegnelser som "restaurationsvækkelse" eller "genoprettelsesvækkelse" bliver nogle gange brugt om denne udvikling, selvom der næppe findes nogen entydig og gængs betegnelse.

Op gennem kirkehistorien har forskellige kredse forsøgt at koble andre sandheder på i forlængelse af de førnævnte. Nogle adventister har forsøgt at koble sabbatsspørgsmålet på som det sidste og afgørende punkt. Nogle Oneness Pentecostals¹ har på sin side proklameret opgøret med Treenigheden som den sidste og nødvendige genoprettelse. Hos mere mainstream kredse har nogle apostoliske netværk set genoprettelsen af aposteltjenesten som et punkt, der kommer efter pinsebevægelsens opdagelse af åndsdåben. Eksemplerne er legio, og på det seneste er huskirker (eller organiske kirker) af nogle blevet proklameret som det sidste og manglende led.

Selvfølgelig er der ting, som undervejs i kirkehistorien har været gået i glemmebogen eller er blevet undertrykt af den etablerede kirke, og som hver til sin tid har fået sin tiltrængte renæssance. Det er også let at tænke den slags ind i en større ramme, når man befinder sig i et frikirkeligt miljø. Her passer hele forestillingen om en løbende reformation nemlig langt bedre ind i selvforståelsen, end den ville hos en katolik eller en lutheraner.

Problemet er, at det er en tvivlsom fortælling med mange faldgruber; og en fortælling, som let kan gøre mere skade end gavn.

Før vi går videre, så lad mig for klarhedens skyld understrege, at jeg ikke angriber det faktum, at bibelske sandheder og bibelske praksisser har været gået tabt og over tid er blevet genfundet af mænd og kvinder, som Gud brugte til dette. Heller ikke, at der her og nu kan være ting, som Kirken kunne gøre på en bedre og rigtigere måde. Nej, jeg angriber forestillingen om, at dette er sket, vil ske

eller skal ske som et led i en Guddommeligt overstyret proces – endsige kulminerende i en sidste genoprettelse før Jesu genkomst.

2.

Den første indvending mod en sådan forestilling er, at den ganske enkelt ikke stemmer med erfaringen.

Præmissen for en restaurationsvækkelse må jo dels være, at brik på brik i puslespillet falder på plads, indtil det nytestamentelige kirkeliv er genoprettet; men også at nye "brikker" falder de steder, hvor de forrige er lagt. Fortalere for en restaurationsvækkelse ser jo ikke for sig, at retfærdiggørelsen af tro kom til én sammenhæng, hvorefter sandheden om troendes dåb kom til anden sammenhæng, der ikke havde taget imod dogmet om retfærdiggørelse af tro, hvorefter åndsdåben kom til en tredje sammenhæng, der hverken godtog retfærdiggørelse af tro eller troendes dåb. Selvom dette vel teoretisk kunne forekomme, så er det ikke den bærende tanke bag forestillingen om en løbende genoprettelse. Her er tanken selvfølgelig, at nye reformationer bygger videre på de eksisterende, selvom der vel kan være kristne, som ikke tager imod hele pakken.

Dette billede er imidlertid langt fra entydigt, når man ser udover Kirken. Man behøver blot nævne den karismatiske bevægelse som et eksempel på, at åndsdåb og karismatik slog ned i sammenhænge, der ikke anerkendte troendes dåb (Oase bevægelsen) eller som anerkendte paver og helgener (katolske karismatikere). Nogle vil påpege, at den karismatiske bevægelse blot var en efterfølgende udbredelse af en eksisterende og tidligere opdaget sandhed, og at genopdagelsen af denne hos de første pinsevenner jo netop passer ind i mønstret, men de første pinsevenner var jo ikke var de første siden apostlene, som oplevede åndsdåben. Selvom Azusa Street kom til at udgøre en milepæl, så har pinseoplevelsen været erfaret af kristne fra utallige sammenhænge op gennem kirkehistorien.²

Det er vel korrekt, at forskellige sandheder til forskellige tider har fået et større eller mindre genembrud, men det er grundlæggende forkert, at

¹ Også kendt som "Jesus Only".

² Bogen "2000 år med Helligånden" af Hans P. Pedersen kan her stærkt anbefales som en tour de force over Åndens virke i de sidste to årtusinder siden Pinsedagen.

1) de pågældende sandheder var helt ukendte forud, og 2) de pågældende sandheder altid først kom til kredse, der havde tilegnet sig tidligere sandheder.

Nøgternt betragtet har vi vel alle erfaret det samme på et lavpraktisk plan. Man kan møde mennesker, der har en stærk åndelig udrustning, som på samme tid kan være umodne eller teologisk dårligt funderede. Man kan møde mennesker, som lever et helligt liv, men som kun i meget begrænset omfang evner at formidle evangeliet til andre. Man kan møde intellektuel viden uden at denne forenes med et liv i discipelskab. Kort sagt, man møder stærke og svage sider i en til tider uskøn blanding; og uden at der er noget videre mønster i dette. Det er jo heller ikke sådan, at kun den, som f.eks. er kommet langt i discipelskab og helliggørelse, belønnes med åndsdaaben eller gives indsigt i Guds Ord.

Hvis man vil forsvare forestillingen om en restaurationsvækkelse og en sidste reformation, så er man derfor nødt til at lægge en skabelon ned over kirkehistorien, som kun meget dårligt stemmer med virkeligheden.

3.

Ikke alene stemmer forestillingen om en restaurationsvækkelse ikke med erfaringen, men den stemmer heller ikke med Bibelen, og det er langt værre.

Lad os her konstatere de åbenlyse løfter, som Jesus efterlader os med. Dels at Helligånden ville komme,³ og at erfaringen af Helligånden, som først sker på Pinsedagen,⁴ og som herefter erfarede af mange andre end apostlene, ville træde i stedet for den daglige vandring med Jesus ansigt til ansigt.⁵ Dels at Helligånden ville lære os og minde os,⁶ altså fastholde, fremhæve og om nødvendigt genkalde det, Jesus havde sagt og lært.⁷

³ f.eks. Apg.1,8

⁴ se Apg.2

⁵ f.eks. Johs.14,16-

⁶ Johs.14,26

⁷ Der ligger vel også heri, at Helligånden vil kunne aktualisere og kontekstualisere de sandheder og den visdom, som er åbenbaret i Bibelen, sådan at kristne til senere tider ville kunne udlede en "bibelsk" holdning til ting, som ret beset ikke er nævnt i Bibelen. Men det omfatter givetvis ikke, at Helligånden skulle åbenbare ny og videre viden, som ikke kan findes i det overlevede vidnesbyrd, eller som ville være aldeles fremmed for datidens kristne.

Det er indlysende sandt, at ikke alle kristne gennem tiden har erfaret Helligånden, som apostlene gjorde. Det er indlysende også sandt, at ikke alle kristne har holdt fast i alt det, som Jesus sagde, og som var bibelsk og rigtigt. Men det er også indlysende, at det hele tiden har været *tilgængeligt* for dem, og at det ikke har været Gud, som har forhindret dem i at erfare og indse det.

Sandheder kan være blevet overset pga. traditioner og forudfattede meninger, eller de kan være undertrykt af kirkelige autoriteter, men de kan ikke være gået i glemmebogen, fordi Gud har holdt dem tilbage. Bibelen udelukker den mulighed. Jesus lovede, at Helligånden ville være hos os, og at Helligånden ville minde os om hele sandheden. Når Luther i sin tid blev bannerfører for retfærdiggørelse af tro og ikke af f.eks. åndsdaaben, så var det derfor ikke, fordi Gud skjulte den sidste sandhed for ham, men måske fordi han blot ikke så den af den ene eller anden grund, som vi kun kan spekulere over.

Man er af samme grund nødt til at konkludere, at en løbende reformation ikke er Guds (ideelle) vilje. Det kan den ikke være, når Jesus lover, at Helligånden vil lære os *alt*,⁸ og vi i Missionsbefalingen befales at lære andre *alt*,⁹ som vi er blevet lært. Ellers ville det reelt kun være den første kirke og måske endetidskirken, som var omfattet af Guds løfter, hvilket der ikke er en antydning af i teksten. Guds vilje må derfor nødvendigvis have været, at Kirken fra start til slut skulle fastholde alt det, som var overgivet den, ligesom det må være Guds vilje, at skulle sandheder gå tabt, så skulle de alle og så hurtigt som muligt genoprettes. Hvis man måtte mene andet, ville man være nødt til at se bort fra de afsluttende løfter, Jesus gav, og det mandat, vi driver kirke på.

Dette stemmer for så vidt også med de tidligere nævnte erfaringer, idet f.eks. tilstedeværelsen af karismatiske gaver siden Pinsedagen jo må tages som udtryk for, at de netop var tilgængelige for alle, som ville tage imod dem, helt uden hensyn til Kirkens generelle tilstand og niveau af genoprettelse.

⁸ Igen Johs.14,26

⁹ Se Matt.28,20

Det er rigtigt, at der i Bibelen tales om "tidlig-regn og sildigregn",¹⁰ og at dette meget vel kan udlægges som en beskrivelse af en åndsudgydelse i to etaper, dels efter Jesu opstandelse, dels før Jesu genkomst. Men det er det eneste område, hvor der måske antydes en forskel henover kirkehistorien, og næppe på en måde, som kan bruges til at ophæve ellers klare og utvetydige løfter fra Jesus. Hvorvidt der i passagen fra Jakobs brev sigtes til, hvad der rent faktisk ville ske, fremfor hvad Gud ønskede skulle ske,¹¹ eller om temaet snarere er *intensiteten* fremfor *tilstedeværelsen* af karismatiske gaver, kan godt diskuteres, men ingen af de to muligheder rækker ved det grundlæggende bibelske løfte om Helligånden som formidler af gaver og kraft og som underviser af Kirken.

4.

Tilhængere af tanken om en restaurationsvækkelse eller en sidste reformation, eller hvordan det nu udtrykkes, må hvis de skal være ærlige også være udfordret af nogle nærgående problemstillinger.

Et relevant spørgsmål ville f.eks. være, om man forestiller sig, at en sådan restaurationsvækkelse vil kulminere med det væsentligste, altså i en sidste reformation, som endelig får den sidste og væsentligste brik til at falde på plads; eller om Gud starter med at genoprette det væsentligste, for så hen af vejen at fuldende billedet med knap så vigtige detaljer?

Både det ene og det andet svar vil være problematisk. Hvis man tror på en guddommeligt overstyret restaurationsvækkelse med det vigtigste til sidst, er man implicit tvunget til at hævde, at Gud har holdt sin kirke i uvidenhed for i sidste øjeblik symbolsk at kunne fuldende med det aller-vigtigste. Det er bestemt en retorisk fordel at kunne hævde vigtigheden af det, Gud pt. åbenbarer, men det sker unægtelig på bekostning af et sundt Guds-billede. Hvis man omvendt hævder, at Gud har prioriteret det vigtigste først, så tvinges man til at hævde, at f.eks. åndsdaaben er et stykke nede på listen over Guds prioriteringer, ligesom de ting, man vil hævde genoprettes i vore dage, pr. defini-

tion må være de sidste og efterhånden relativt ubetydelige punkter i en lang række af reformationer.

Det tredje svar, at genoprettelsen er sket i tilfældig orden af vigtige og mindre vigtige ting, er næppe bedre set fra en tilhængers synsvinkel. Det er utvivlsomt det mest bibelske svar af de tre, men det underminerer den fornemmelsen af systematik, som er en forudsætning for tanken om en Gudsstyret genoprettelse.

Præmissen om en restaurationsvækkelse eller en løbende række af reformationer vil også implicit tvinge enhver kristen til at relativere sit eget ståsted.

En pinseven, som gør sig til talsmand for denne position, burde vel forventes at kunne sige "det er dejligt at være med i Guds genoprettelsesplaner; nu bliver det spændende at se, hvad Gud sender efter pinsevækkelsen og hvilke ting, vi har taget fejl i". Men en sådan indstilling ses aldrig, hverken hos pinsevenner, i apostoliske netværk, blandt tilhængere af huskirker eller i mere dubiøse grupper som adventister og Oneness Pentecostals. Alle ser sig som repræsenterende den endelige og sidste reformation, selvom tusinder før dem må have tænkt det samme og taget fejl.

Tilsvarende grotesk bliver det set ud fra Paulus' påstand om, at vi alle ser stykkevist.¹² Hvis man godtager dette, så må man naturligvis være åben overfor muligheden af, at andre har synspunkter, som måtte vise sig mere bibelske end ens egne. Det er i sig selv uproblematisk. Men kun den, som er alvidende, kan reelt vide, at der ikke er flere væsentlige synspunkter at genopdage. Enhver påstand om at være del af den sidste reformation, er derfor dybt problematisk, forudsætter eksklusiv åbenbaring, som Gud holder tilbage fra resten af Kirken, og falder pladask på sin egen urimelighed.

Samtidig er der noget næsten evolutionært over tilgangen, som er en smule bekymrende, og som vanskeligt lader sig indpasse i et bibelsk verdensbillede. Kirken er naturligvis tiltænkt at vokse og udvikle sig i betydningen brede sig over nationer og kulturer og ned gennem tidsaldre og her vælge de rammer, som passer til dens aktuelle størrelse og situation. Men spørgsmålet er, om Gud iværksætter en (langvarig) teologisk og åndelig udviklingspro-

¹⁰ Se evt. Jak.5,7 gl. oversættelse

¹¹ Gud kunne jo godt have *ønsket* og *villet* en permanent åndsudgydelse, men gennem profeten tilkendegive, at den af os ukendte årsager ville *vise sig* at være stærkest i starten og i slutningen.

¹² 1.Kor.13,9-12

ces, når Kirken går på kompromis, eller om han blot kalder Kirken til her og nu at vende tilbage til udgangspunktet på alle de områder, hvor der måtte være brug for det? Svaret giver vist sig selv.

Tanken om løbende reformationer kan også let misbruges til at understøtte ting, som ikke eller kun vanskeligt kan understøttes af Bibelen alene. Lad os være ærlige her. Uden sammenligning i øvrigt, så vil såvel Oneness Pentecostals med deres afvisning af Treenigheden, adventister med deres insistens på sabbatsoverholdelse, og i nyere tid organiske kirker med deres afvisning af kirkebygninger og kirkeligt lederskab, alle stå langt "stærkere" rent retorisk, når man tillige italesætter sig som et opgør med en påstået forkert udvikling i kirkehistorien.¹³

Forskellen er her, at såvel reformationen i 1500-taller som væksten af karismatiske kristne indenfor de sidste godt hundrede år har været kirkehistoriske fænomener, som faktisk har haft stor og varig indflydelse på Kirken, mens de førnævnte grupper end ikke er i nærheden af samme gennemslagskraft og udbredelse. Det kan derfor godt virke både letkøbt og manipulerende, når man midt i en påstået reformation italesætter sig som en sådan, i stedet for at blot lade kirkehistorien være dommer i sagen om måske 50 eller 100 år.

Når der i Bibelen sker en udvikling i kirkens liv eller et såkaldt paradigmeskifte,¹⁴ så argumenteres der i øvrigt heller aldrig med, at man her ser kulminationen på en overstyret genoprettelsesproces, der henvises i stedet til konkrete, bibelske løfter. Det må være den rigtige, bibelske og bedre måde at argumentere på.

5.

Jeg skal være den første til at erkende, at jeg selv ubetænksomt har godtaget tanken om en serie af reformationer, og at dette oplagt har skinnet igennem her og der, selvom det aldrig for mig har været en bærende tanke. Mange andre fra frikirkelige sammenhænge vil antageligvis være farvet af

samme tankegang, og man kommer ikke udenom, at der er tale om en letforståelig og pædagogisk model, og at den derfor appellerer til menneskers naturlige og Gudgivne tilbøjelighed til at observere og systematisere. Men netop derfor er det også så vigtigt at sige fra overfor den overtolkning, som tanken om en restaurationsvækkelse typisk repræsenterer.

Bortset fra det helt principielle og vigtige spørgsmål, om modellen overhovedet er bibelsk, så har den også potentielt en række skadelige bivirkninger.

Hvis man begynder at italesætte sig selv som den bevægelse, Gud pt. bruger til at forny Kirken, så kan det meget let føre til en situation, hvor man ikke tager imod noget fra andre kristne i andre kirker og freder åbenlyse fejl i egne rækker.

Selvom vi naturligvis forudsætter, at reformatorerne havde ret mht. Reformationen og nogle af de teser, som her blev slået fast, f.eks. retfærdiggørelse af tro, så er det jo samtidig rigtigt, at den katolske kirke havde fastholdt et korrekt syn på f.eks. Treenigheden, og at der også i katolsk teologi (eller førreformatorisk teologi¹⁵) kan findes grundige og bibelske tanker omkring f.eks. Guds natur eller kristen etik. Det samme kan siges i relation til pinsebevægelsen. Selvom pinseerfaringen er bibelsk, og pinsebevægelsen blev instrumental mht. til at udbrede denne, bør man ikke nøjes med at "overtage" Luthers tanker om retfærdiggørelse af tro, mens man forkaster andre og fornuftige tanker, f.eks. om de to regimenter, altså kirke og statsmagt. Der er ofte meget mere at hente fra kristne op gennem kirkehistorien, end det er kutyme i nogle vækkelsesbevægelser.

Desværre kan man finde mange eksempler på, at nye bevægelser ikke blot har pioneret en bestemt bibelsk sandhed eller en bestemt bibelsk erfaring, men også i spredt orden "pioneret" forskellige særstandpunkter,¹⁶ som enten har afspejlet stifternes

¹³ Oneness Pentecostals vil jo her se Treenigheden som den sidste katolske bastion og adventisterne på samme måde se søndagshelligholdelse som en katolsk vranglære og i sidste ende Dyrets mærke. Dele af huskirkebevægelsen vil på samme måde argumentere med, at rammer og strukturer er et i bund og grund hedensk levn, som må renses ud.

¹⁴ Det kunne f.eks. være i relation til hedningemission eller i relation til pinseoplevelsen.

¹⁵ Jeg sigter her til teologi under enhedskirken, før dannelsen af Østkirken, altså den Ortodokse Kirke. En teologi, som i nogle tilfælde udspringer af en kirke, som er ret "katolsk" i lære og liv, og i andre tilfælde blot var den kirke, som var, før de katolske dogmer, som protestanter forkaster, formelt var blevet vedtaget.

¹⁶ Man kunne i flæng nævne ting som 1) dåb "i Jesu navn" i stedet for "i Faderens, Sønnens og Helligåndens navn", 2) overholdelse af Moseloven, 3) billedforbud, altså ikke blot af helgener, men f.eks. også mod afbildninger af Jesus, 4) forestillingen

personlige kæpheste eller har været udtryk for gængse – men ikke altid bibelske – synspunkter i de sammenhænge, der nu engang gjorde bestemte erfaringer eller fik øjnene op for nye sandheder.

Det er indlysende til alles bedste, både de nye bevægelser og Kirken i sin helhed, at man fastholder enheden med andre kristne og forstår nødvendigheden af at tage imod og tage ved lære af andre sammenhænge. Samt at man ikke forkaster alt, der tilhører en anden og tidligere "reformation"; men at man kan se bort fra dette til fordel for bibelske argumenter, klare grunde og eksemplets magt.

Selvsagt er der forskel på, hvordan forskellige kredse italesætter sig selv som en ny reformation og alle andre som repræsenterende noget grundlæggende ubibelsk; og skadevirkningerne vil derfor også afhænge af de involveredes modenhed eller mangel på samme. Men det er egentlig en sekundær problemstilling. Det primære er det helt principielle, at kirkelivet ikke bør indpakkes i en tvivlsom og ubibelsk fortælling.

Forestillingen om en af Gud overstyret genoprettelse af bibelske sandheder, sluttende med en sidste reformation, iklæder nemlig og desværre kirkehistorien en fortælling, som er fiktion, og som hverken understøttes af bibelske udsagn eller af historiske fakta.

Men andre ord: Kejseren har ikke noget tøj på.

om et teokratisk samfund, 5) bestemte og til tider rigide kirkelige hierarkier, 6) at man stempler ting som synd, Kirken i almindelighed aldrig har kaldt synd, eller 7) andre og nye forklaringsmodeller som f.eks. dispensationalismen, der var helt ukendt for den første kirke.